

Южека Роман Сергійович,
студент магістратури
юридичного факультету,
член Дніпропетровської обласної організації
«Асоціація українських правників»
Науковий керівник – к.ю.н., доцент Грицаченко В.В.
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ТА РІШЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Становлення в Україні правової держави та громадянського суспільства спонукає до переосмислення ролі України в міжнародному співтоваристві цивілізованих країн. Співпраця Європейських країн веде до розширення взаємодії їхніх правових систем. Все більша кількість міжнародних норм призначена для застосування й виконання державами, що входять у співтовариство держав. Зобов'язанням держави, яка входить до тієї чи іншої міжнародної організації, є відповідність своїм законодавством міжнародним стандартам. Тому в юридичній літературі останнім часом все більше уваги приділяється дослідженню використання рішень Європейського суду як джерела кримінального права.

Набрання 2006 року чинності Законом України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини», ст. 17 якого встановила, що суди України застосовують при вирішенні справ Конвенцію і практику цього Суду як джерело права, підвищило актуальність питання про статус рішень цього Суду для національної правової системи [1].

Крім того, від моменту прийняття вищевказаного Закону існує ціла низка підзаконних актів, як, наприклад: Указ Президента України «Про деякі питання здійснення захисту прав та інтересів України під час урегулювання спорів, розгляду у закордонних юрисдикційних органах справ за участю іноземного суб'єкта та України» від 3 березня 2011 р. № 261, постанова Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо реалізації Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 31 травня 2006 р. № 784, наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Положення про представника Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини і регіональне відділення Секретаріату Урядового уповноваженого у справах Європейського суду з прав людини» від 9 лютого 2007 р. № 44/5 та багато інших, що передбачають конкретні повноваження державних органів та установ, які задіяні у процесі застосування практики та виконання рішень Європейського суду з прав людини як джерела національного права [2, с. 73]. Отже, на сьогодні в Україні на законодавчому рівні закріплено, що рішення Європейського суду з прав людини є джерелом права, а тому саме національні суди відіграють провідну роль у за-

побіганні подальшим порушенням Конвенції за умови, що вони керуватимуться цим рішенням Європейського суду при розгляді справ і, як наслідок, запобігатимуть подальшим аналогічним порушенням на стадії використання національних засобів правового захисту прав осіб.

Важливо зауважити, що в юридичній доктрині існують різні думки стосовно того, чи є рішення Європейського суду з прав людини джерелом кримінального права України. Так, на думку К. В. Андріанова, рішення Суду, у тому числі у справах, у яких держава виступає відповідачем, однозначно не є обов'язковими для національних правозастосовних органів – безпосередньо в силу норм Конвенції як норм міжнародного права [3, с. 11]. У свою чергу, О. В. Константиї зазначає, що практику Європейського суду можна вважати офіційною формою інтерпретації основних (невідчужуваних) прав кожної людини, закріплених і гарантованих Конвенцією, яка є частиною національного законодавства, та у зв'язку з цим – джерелом законодавчого правового регулювання і правозастосування в Україні [4, с. 34]. Заслуговує на увагу позиція, згідно з якою слід визнати, у різних варіаціях, обов'язковий характер правових позицій, сформульованих у рішеннях Суду, для вітчизняного правосуддя у вирішенні схожих справ [5, с. 28; 6, с. 3].

Аналіз судової практики показує, що український правозастосовувач керується правовими позиціями, що містяться в рішеннях Європейського суду з прав людини. Наприклад, під час дослідження вироків Бобровицького районного суду Чернігівської області від 11 липня 2017 р. (Справа № 729/678/17), Дзержинського міського суду Донецької області від 25 жовтня 2016 року (Справа № 1-кп/225/488/2016), Коломийського міськрайонного суду Івано-Франківської області від 22 травня 2017 року (Справа № 346/1980/17), Дубенського міськрайонного суду Рівненської області від 12 березня 2016 року (Справа № 559/2494/15-к) можемо констатувати, що суди при винесенні рішення керуються правовими позиціями Європейського суду з прав людини.

Так, аналізуючи вирок Бобровицького районного суду Чернігівської області від 11 липня 2017 р., можемо зазначити, що при ухваленні вироку стосовно обвинуваченого суд вважає за необхідне відповідно до положень ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» застосувати як джерело права Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та практику Європейського суду з прав людини.

У рішеннях «Коробов проти України» від 21.10.2011 року, «Ірландія проти Сполученого Королівства» від 18.01.1978 року Європейський суд з прав людини зазначав, що при оцінці доказів Суд, як правило, застосовує критерій доведення «поза розумним сумнівом». Проте така доведеність може впливати зі співіснування достатньо переконливих, чітких і узгоджених між собою висновків чи схожих неспростованих презумпцій факту.

За таких обставин, оцінюючи зібрані докази в їх сукупності, Суд вважає «поза розумним сумнівом» доведеним пред'явлене обвинуваченому обвинувачення та кваліфікує дії останнього за ч. 1 ст. 185 КК України як таємне викрадення чужого майна (крадіжка).

У свою чергу, аналізуючи вирок Держинського міського суду Донецької області від 25 жовтня 2016 р., можемо зазначити, що відповідно до сформульованої Європейським судом з прав людини практики, що є частиною національного законодавства України відповідно до Закону України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини», тримання під вартою не передбачає покарання у вигляді позбавлення волі, але при збереженні розумної підозри стосовно затриманої особи в скоєнні злочину є умовою *sine qua non* (обов'язковою, неодмінною умовою) законності продовження терміну ув'язнення під вартою і відповідає реальним вимогам громадського інтересу, який, незважаючи на презумпцію невинуватості, має більшу вагу, ніж право на повагу свободи особи (§§73, 74 рішення ЄСПЛ від 08.06.2006 року у справі «Корчуганова проти Росії», §§66, 67 рішень ЄСПЛ від 07.04.2005 р. у справі «Рохліна проти Росії», §§73, 74 рішення ЄСПЛ від 01.06.2008 р. у справі «Мамедова проти Росії», §79 рішень ЄСПЛ від 10.02.2011 року. по справі «Харченко проти України», §§40–42 рішення ЄСПЛ від 02.03.2006 року у справі «Долгова проти Росії»).

З урахуванням вищенаведеного, у суду немає підстав вважати, що запобіжний захід, не пов'язаний з триманням під вартою, зможе забезпечити належну процесуальну поведінку обвинуваченого, а тому є необхідним продовжити обвинуваченому строк тримання під вартою. Суд вважає, що наявні наведені ризики є дійсними та триваючими, вони виключають на даний час можливість зміни міри запобіжного заходу щодо обвинуваченого на більш м'який.

Таким чином, практику Європейського суду з прав людини слід розглядати як джерело кримінального права України. Визнання практики Європейського суду з прав людини джерелом права є невідворотним процесом адаптації національного законодавства України до законодавства Європейського Союзу.

1. Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лют. 2006 р. № 3477-IV. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

2. Юрчишин В. Д., Король В. В. Практика Європейського суду з прав людини як джерело кримінального процесуального права України: окремі аспекти. *Юридичний часопис Нац. акад. внутр. справ*. 2013. № 2. С. 73–78.

3. Андріанов К. В. Роль контрольного механізму Конвенції про захист прав і основних свобод людини в процесі реалізації її норм: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2003. 18 с.

4. Константий О. В. Практика Європейського суду з прав людини як джерело судового правозастосування Верховного Суду України. *Вісник Верховного Суду України*. № 1 (137). 2012. С. 33–36.

5. Буткевич О. В. Рішення Європейського суду з прав людини в українській правозастосовній практиці. *Європейський суд з прав людини. Судова практика*. Київ: Ред. журн. «Право України», 2011. Дод. до журн. «Право України». Вип. 1. – Ч. 3: Стаття 3 ЄКПЛ. Заборона катувань: у 3-х ч. 2011. С. 5–28.

6. Соловійов О. В. До питання про національно-юридичний статус практики Європейського суду з прав людини. *Часопис Академії адвокатури України*. 2010. № 6. С. 1–9.